

UTBILDNING I

KONSTNÄRLIG
METODIK -
UTTRYCKANDE
KONST

I PSYKOTERAPI, BEHANDLING,
VÅRD OCH OMSORG

EXPRESSIVE ARTS STOCKHOLM

UPPTAKT I OKTOBER 2018 SAMT
MÖJLIG START JANUARI 2019

www.expressivearts.se

Tvåårig utbildning i konstnärlig metodik - uttryckande konst

I oktober 2018 startades en tvåårig påbyggnadsutbildning i uttryckande konst – konstnärlig metodik (expressive arts) för verksamma praktiker inom området för terapi (lättare psykisk ohälsa) / psykoterapi (tyngre problematik). Det finns möjlighet att med ersättningsuppgifter och ev. en extra kortare utbildningsträff ansluta vid det andra seminariet i januari 2019. Innehållet i kursplanen är baserad på forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen anordnas av *Expressive Arts Stockholm AB* med Svenska Institutet för Uttryckande Konstterapi. Institutet ingår i *The International Network of Expressive Arts Therapy Training Centers*, vilket är ett nätverk av institutioner och högskolor med olika utbildningar i expressive arts. Vi har ett mångårigt nära samarbete och lärarutbyte med Norsk Institutt for Kunstuttrykk og kommunikasjon som driver en yrkesinriktad masterutbildning i ämnet på universitetet Sørøst Noge i Drammen (www.nikut.no).

Vår utbildning vänder sig till dig som arbetar privat eller i offentlig vård och behandling och har en kvalificerad grundutbildning och terapeutisk praktik (där många olika erfarenhetsområden kan komma i fråga, se nedan). Syftet med utbildningen är att få praktiska färdigheter och teoretiska kunskaper i uttryckande konst (musik, bild/skulptur, dans/kropp/rörelse, poesi/sagor och berättelser, drama/teater, film/fotokonst) med inriktning på arbete med människor i terapi/psykoterapi och/eller självutveckling, både individuellt och i grupp. Metoderna vilar på en integrativ psykoterapeutisk teoretisk grund med gemensam utgångspunkt i modern utvecklingspsykologi (affect regulation theory).

Målsättning

Efter genomgången utbildning ska du:

- kunna tillämpa olika konstnärliga språk och uttryck med samtal i terapeutiskt arbete utifrån din grundkompetens;
- ha fått redskap i det *intermodala* förhållningssättet – dvs. hur man kombinerar olika konstuttryck i det terapeutiska arbetet; lärt dig mer om skillnaden mellan *individuell* metodik och *gruppriktad* metodik; konfliktbearbetning och grupputveckling;
- ha fått redskap i och ökad kunskap om *kroppsbasead* metodik (body-based);
- kunna arbeta med "*stabilisering och skapa en hårbärgerande struktur*" av psykisk ohälsa och traumatiska/existentiella problem genom konstnärliga språk och samtal;
- ha ökat din förståelse för hur *den terapeutiska relationen* verkar och ingår i arbetet;
- ha fått en översiktlig kunskap kring relevant *forskning* och forskningsmetodik;
- samt säkrare kunna avgränsa lättare psykisk ohälsa och allmänna utvecklingsbehov från området för psykiatri och en mer djupgående psykoterapi

Konstnärliga "språk"

Vi relaterar till omvärlden genom våra sinnen. Sinnesupplevelser är kroppsliga fenomen som finns med oss genom hela livet. Konsten talar till oss genom våra sinnen. Oftast är flera sinnen engagerade samtidigt i en konstupplevelse. När vi exempelvis lyssnar till ett stycke musik kan upplevelsen "översättas" till en inre visuell bild. När vi går på en konstutställning och ser bildkonst kan de bilder vi möter skapa kroppsliga upplevelser, eller gestalta dramatiska skeenden. Lika självklart som våra sinnen hör ihop finns också ett inneboende släktskap mellan de olika konstnärliga språken.

Konstnärligt skapande i terapi är resursstärkande och ger en grund för självförståelse och självutveckling. De konstnärliga språken väcker känslor, minnen och upplevelser. De kan bistå i att lugna och reglera känslolivet och skapa upplevelser av trygghet och hållande. De kan även gestalta och uttrycka meningsbärande material och ge perspektiv på individens existentiella situation.

Den terapeutiska relationen är själva kärnan i arbetet. I gruppterapi står utöver terapeuten andra deltagare för det bärande mönstret av relationer. Det som utmärker arbetet med konstnärliga metoder är dock att det också finns "ett tredje", dvs. dels den skapande processen som sådan, dels de "produkter" som uppstår, t.ex. bilder, skulpturer, danser, teaterscener, musikkompositioner, dikter, sagor, berättelser. Dessa skapade alster ger sedan värdefullt material för dialog och reflektion. De är uttryck för personliga medvetna, förmedvetna eller omedvetna erfarenheter, vilka kan härledas till tidiga och även preverbala perioder i individens liv. Man kan förhålla sig till de konstnärliga "produkterna" som fristående fenomen och som "redskap" i en kreativ "lek", som förmedlar berättelser och kunskap och som ger upphov till nya perspektiv på hur man fungerar och hur man skapar sin egen livssituation.

En förebild för samspelet mellan terapeut och klient är i stort den mor (vårdnadshavare) som hjälper barnet reglera sina känslor och affekter och som skapar en "lekmiljö" för barnet i dess möte med omvärlden och i dess "utforskande" av den; en icke-verbal intermodal kommunikation, som skall skapa trygghet och göra att barnet känner sig sedd och bekräftad.

Teoretiskt grund

Innehållet i utbildningen har en teoretisk grund i psykodynamisk och existentiell psykologi med rötter i fenomenologisk teori. Psykobiologisk/kognitiv forskning (t.ex. Antonio Damasio) och anknytningsforskning (t.ex. Allan Schore; Daniel Stern m.fl.) har gett upphov en modern utvecklingspsykologi. Stern (2004) pekar direkt på uttryckande konstterapi som en av de terapiformer som har stöd i denna teoribildning.

Resultaten visar, att man som huvudregel bör arbeta med affektsystemet primärt och direkt för att därefter övergå till en mer verbal och integrerande bearbetning. Inom ramen för uttryckande konst finns även metoder för en aktiv utveckling av strategier med

framtidsperspektiv för klienten - här och nu - samt en kroppsinriktad metodik med målet att utveckla sin förmåga att psykofysiskt känna, uppleva och sätta gränser

Allan Schore m.fl. har varit central för utvecklingen av "Affect Regulation Theory", i vilken neuropsykobiologisk forskning och spädbarnsforskning integreras med affektteori och anknytningsteori. Affektregleringsteori visar på tänkbara orsaker till många former av psykisk ohälsa, och den förespråkar metoder som riktar sig direkt mot affektsystemet, genom vilka icke verbala skeenden stimuleras och uppmärksammas. Daniel Hill har i sin bok *Affect Regulation Theory - A Clinical Model* (2015) -, med teorin som utgångspunkt ställt samman ett antal kriterier en psykoterapi bör uppfylla. Bland de terapiformer som uppfyller dessa kriterier omnämns Expressive arts och kroppsinriktad terapi. Teorin med dess tillämpningar är i grunden av relationell natur.

Det finns således idag ett allt starkare forskningsmässigt och teoretiskt stöd för den metodik som tillämpas i uttryckande konstterapi.

Studieform och uppläggning av utbildningen

Upplägget är en tvåårig deltidstudie som hade en upptakt 5–7 oktober 2018 och med möjlighet för nya deltagare att ansluta i januari 2019. Utbildningen är upplagd så att det skall vara möjligt att delta, oberoende av var i landet man är bosatt. Även deltagare från andra nordiska länder är välkomna. Utbildningsgruppen möts vid sex tillfällen per år och varje seminarium sträcker sig över tre hela dagar (fredag–söndag eller torsdag–lördag). Det ger sammanlagt tolv seminarier vilka är förlagda till institutets lokaler centralt belägna i Stockholm (med några undantag), samt två på internat (sannolikt på konferensanläggningen på Nordens Biskops Arnö utanför Stockholm). Det är möjligt att vissa ändringar kommer att ske avseende tid och plats.

Kursledare och lärare

Utbildningen leds av **Margareta Wärja**, fil dr., leg. psykoterapeut, musikterapeut och uttryckande konstterapeut, CAGS; handledare och lärare i psykoterapi. Hon har arbetat med och undervisat i konstnärlig metodik i omkring 30 år. De senaste åren har hon varit involverad i en omfattande forskningsstudie inom ramen för ett doktorandprojekt vid Ålborgs Universitet i Danmark. I forskningen har en terapi med konstnärlig metodik i onkologisk rehabilitering på Karolinska Universitetssjukhuset utvärderats.

Melinda Meyer (prel, Ph.D, CAGS, utbildningsledare för UKT i Norge), **Anne Saari** (prel, leg psykolog, leg psykoterapeut o uttr konstterapeut) och **Gunder Forss** (leg psykolog, leg (kroppsinriktad) psykoterapeut, CAGS). Andra praktiker på mottagningen vid Expressive Arts kommer också att medverka som lärare och/eller handledare inom sina respektive specialiteter.

Undervisningsspråk är svenska men undervisning kan någon gång även ges på engelska eller på norska/danska.

Pedagogisk metodik under kursen

Utbildningen är processinriktad och upplevelsebaserad och bygger på att deltagarna integrerar teori och praktik i förhållande till tema och metoder i dialog med varandra och lärare. Under seminarierna sker kontinuerligt föreläsningar, övningar och ges ett fokus på processer inom individen och i studiegruppen. Metoden syftar till att man som deltagare skall fördjupa betydelsefulla delar av litteraturen samt skapa en inläring som ökar förståelsen och förmågan till samspel och utbyte med studiekamrater och klienter.

Examination/redovisning

Examination sker genom skriftliga rapporter/essayer över anvisade teman; redovisningar i grupp under seminarietid, samt genom ett avslutande skriftligt arbete i form av en fallstudie.

Eget konstnärligt arbete och egen terapi

Under utbildningen (utanför seminarietid) arbetar den studerande självständigt med någon form av egen vald konstnärlig aktivitet. Syftet är att stödja och utveckla ditt egna skapande och därmed öka din förståelse för den konstnärliga processen och hur den kan användas i terapeutiskt arbete. Ditt val av konstnärligt uttryck kan innebära att du utvidgar din repertoar - och du gör det i dialog med kursledaren. Arbetet redovisas senare vid ett seminarium.

Vi rekommenderar att den studerande genomgår minst en korttids egenerapi om 12–15 individuella sessioner med en terapeut som arbetar med konstnärligt inriktad metodik. Behovet av egen terapi kan variera från fall till fall och bör tas upp i dialog med kursledaren eller annan lärare. Kostnaden för egenerapin ingår dock inte i kursavgiften.

Praktisk tillämpning och handledning

En korttidsterapi omfattande omkring 25 timmar genomförs under termin tre och fyra samt två workshops med inriktning på arbete i en mindre grupp. Deltagaren kan i samråd med handledaren välja att istället för ett nytt uppdrag/ärende arbeta med konstnärlig metodik inom ramen för ett eget pågående terapeutiskt arbete.

Handledningen är konsultativt inriktad och ges i grupp. Den startar den tredje terminen och fortsätter under den fjärde och omfattar sammanlagt fem tillfällen á fyra timmar (20 timmar). Handledarna har lång erfarenhet av handledning och att arbeta med konstnärliga språk. Konstnärlig metodik tillämpas i handledningsprocessen. Handledningen är förlagd till kurstid.

Litteratur

Kurslitteraturen omfattar omkring 700 sidor per termin. Just nu pågår ett arbete med att revidera tidigare litteraturlista för att få med den mest relevanta och aktuella litteraturen. Många texter är skrivna på engelska. Den litteratur som är markerade med * är obligatorisk, övriga titlar fungerar som referenser om man vill fördjupa sig i vissa frågor

Ansökan och behörighet

Utbildningen vänder sig till dig som är verksam som terapeut och har som lägst en grundläggande utbildning i psykoterapi (f.d. steg 1); eller har en annan terapeututbildning

(musikterapi, bildterapi, dansterapi, gestaltterapi, psykosyntes). Personer verksamma inom socialt eller medicinskt arbete (t.ex. flyktingmottagning, skola, rehabilitering inom sjukvården) och har en kvalificerad utbildningsbakgrund och praktisk erfarenhet (t.ex. socionom, kurator, sjuksköterska, fysioterapeut, arbetsterapeut, diakon, präst, läkare, psykiater, psykolog) är också välkomna att söka till utbildningen. Vi räknar med en heterogen utbildningsgrupp med olika personliga bakgrunder, och vi ser i huvudsak denna mångfald som en pedagogisk resurs. Beroende på tidigare studier och erfarenheter av terapeutisk arbete kan det visa sig vara nödvändigt att i samråd med den studerande lägga upp en individuell studieplan som avseende grundläggande kompetens i psykodynamiskt arbete.

Vi tillämpar kontinuerlig antagning till dess att antalet platser är fyllda, dock normalt senast till kursens andra seminarietillfälle i januari 2019.

En förutsättning för att kunna antas till utbildningen är man deltagit i en workshop/introduktion i uttryckande konstterapi. Se www.expressivearts.se för utbudet av workshops, eller kontakta oss för mer information. Denna workshop är en viktig del för den som kommer med i utbildningen, eftersom den ger en egen och ofta stark erfarenhet om hur metodiken fungerar (när detta skrivs: nästkommande workshop genomförs 2–4 november, 2018).

Du anmäler dig via institutets kontaktformulär samt använder ansökningshandlingarna som hämtas på hemsidan, alt. kommer att mailas till dig. Med din ansökan bifogas din CV över relevanta utbildningar och erfarenheter. Din CV samt kopia på intyget för din grundläggande utbildning skall vidimeras av två personer med förtydligt namn och telefonnummer.

Vi behöver även ett brev från dig (bifogas med ansökan), där du berättar något för oss om ditt liv, din relation till terapi och konstnärliga språk och vad som motiverar dig att vilja gå i den här utbildningen. Utgå från de frågor som finns i ansökningshandlingarna. Du behöver också ange en person inom ditt arbetsområde som referent. Skriv om hur ni känner varandra och ge oss hans kontaktuppgifter. Behörig sökande kallas till en intervju (om det är långa avstånd kan denna alternativt göras via Skype).

Kursavgift

Terminsavgiften är 22 000 kr plus moms. Kostnaden för hela utbildningen är jämnt fördelad över fyra terminer.Handledningen är inkluderad. Betalningen sker normalt terminsvis, men i enstaka fall kan en delbetalning förekomma. Kostnader för kurslitteratur och internat tillkommer. Utbildningsgruppen är planerad för 12–15 deltagare.

Kontakt och frågor

Frågor kring utbildningen besvaras i första hand av Margareta Wärja: 070-749 07 56, eller e-post: margareta.warja@expressivearts.se

Kursplan

Innehållet i den översiktliga kursplanen nedan är under fortsatt bearbetning och kan behöva justeras. Seminarietiderna för start 2018 och hela 2019 är inplanerade nedan. Internaten är inte helt klara (nu som tre prel. tider). Tider för 2020 fastställas så snart som möjligt.

Översiktlig kursplan

med reservation för ändringar

Tid	Hösten 2018	Notera
1. 5 – 7 oktober	<i>Kursstart</i> Möte med de konstnärliga språken, estetisk respons, metodik och teoretisk grund. Det egna kreativa rummet för skapande. Intermodal teori. Affektteori och affektreglering. Det ”integrativa” perspektivet.	Uppföljning av litteratur sker i samband med varje seminarium.
Våren 2019		
2. 25 – 27 januari	<i>Övergångar i konstnärliga uttryck (möjlighet att starta utbildningen)</i> Arbete med bilder och gestaltning. Att skapa en trygg grupp. Fenomenologisk och existentiell människosyn. Mötet mellan olika metodinriktningar..	Eget konstnärligt arbete
3. 22 – 24 mars	<i>Grounding</i> Kroppsbasead metodik, mindfulness och affektfokuserade interventioner i expressive arts.	Prel. Internat.
4. 17 – 19 maj	<i>Musiklyssnande i terapeutiskt arbete</i> Introduktion till Korta musikresor (KMR) del I och andra receptiva metoder. Sammanfattning av evidens och resultat från forskning kring musikterapeutiska interventioner.	Praktiken introduceras
Hösten 2019		
5. 6 – 8 september	<i>Diagnostiska perspektiv</i> Traumatologi och arbete med konstnärliga språk i existentiella kriser och trauman. Sammanfattning av resultat från relevant forskning.	Internat (prel) Handledning 2 tim
6. 18 – 20 oktober	<i>Existentiella och andliga perspektiv</i> Expressive arts i gruppterapi och individualterapi. Drama och gestaltning. Metodik teori och forskning, likheter och skillnader.	Handledning 4 tim
7. 29 november – 1 december	<i>Relationella perspektiv i terapi och behandling</i> Arbete med allians, affektreglering, trygghet och tillit. KMR del II.	Handledning 4 tim
Våren 2020		
8. januari	<i>Redovisning av eget konstnärligt arbete</i> Fördjupning av att arbeta med estetisk respons.	Handledning 4 tim
9. mars	<i>Sorg och förlust</i> Sorgarbetet i existentiell psykologi och konstnärliga uttryck. Fotomontage, bildarbete och drama.	Internat (prel) Handledning 4 tim
10. maj	<i>Människan i kulturen</i> Arbete med film, sagor, myter och berättelser Berättarmetoder i uttryckande konst.	Handledning 2 tim
Hösten 2020		
11. september	<i>Falldragningar (examination)</i> Redovisningar av korttidsterapier, teoretiska och metodologiska perspektiv.	
12. November	<i>Scenarios och konstnärlig gestaltning i terapi</i> Avslut och integrering.	

Litteraturlista konstnärlig metodik

Denna lista innehåller obligatorisk kurslitteratur och referenslitteratur. Den obligatoriska läsningen (markerad nedan med *) kan komma att uppdateras under utbildningens gång. Information om aktuell litteratur anges före aktuellt seminarium.

- Aldrige, D., & Fachner, J. (2006). *Music and altered states*. London, UK: Jessica Kingsley.
- Antonovsky, A. (2000). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur & Kultur. Först publicerad 1987. *
- Apelmo, P. (2008). *Expressive Arts – Uttryckande konst. Teoretiska perspektiv och exemplen för skola och socialtjänst*. Eskilstuna, Apemointermodal.
- Argus-Zivalijc, V. (2018). *Dynamiska korttidsterapier*. En introduktion. Lund: Studentlitteratur. *
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy. The exercise of control*. New York, NY: Freeman.
- Benjamin, J. (1995). *Like subjects, love objects*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Berglind, H. (1998). *Skapande ögonblick – psykodrama och sociodrama*. Cura .
- Bergsten, K., (Red), Lillengren, P., Lindert, P., Petersson, K., Hellquist, L. & Almebäck, L. (2015). *Affektfokuserad psykodynamisk terapi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bonde, L. O. (2017). Embodied music listening. In M. Lesaffre, M. Leman, & P.-J. Maes (Eds.), *The Routledge companion to embodied music interaction* (pp. 269–277) Oxford, UK: Routledge Falmer.
- Broberg, Grankvist, Ivarsson, Risholm Mothander. (2006). *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur & Kultur. *
- Bowlby, J. (1994). *En trygg bas*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bowlby, J. (1968). *Attachment: Attachment and loss volume one*. New York, NY: Basic Books.
- Buber, M. (1962/1993). *Dialogens väsen: traktat om det dialogiska livet* (Sällström, P. Trans) Ludvika: Dualis.
- Bowlby, J. (2010) *En trygg bas; kliniska tillämpningar av anknytningsteori*. Stockholm: Natur och Kultur. *
- Campbell, J. (1968). *The Hero with a Thousand Faces*. London, Fontana Press.
- Campbell, J. (2011). *Hjälten med tusen ansikten*. Arkad. *
- Cozolino, L. (2002/2010). *The neuroscience of psychotherapy. Building and rebuilding the human brain*. New York, NY: Norton.
- Damasio, A. (1999). *The feeling of what happens: Body an emotion in the making of consciousness*. New York, NY: Harcourt.
- Dissanyake, E. (1988). *What is art for?* Seattle, WA: University of Washington Press.

- Dropsy, J. (1991). *Leva i sin kropp. Kroppsuttryck och mänsklig kontakt*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Gabrielsson, A. (2008). *Starka musikupplevelser: Musik är mycket mer än bara musik*. Riga, Latvia: Gidlunds förlag.
- Gallese, V. (2009). Mirror neurons, embodied simulation, and the neural basis of social identification. *Psychoanalytic Dialogues*, 19(5), 519-536).
- Geels, A. & Wikström, O. (2017). *Den religiösa människan: en introduktion till religionspsykologin*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Gendlin, E. (1989). *Focusing*. New York, Bantam Books. *
- Gerge, A. (2018). Revisiting the Safe Place–Method and Regulatory Aspects in Psychotherapy when Easing Allostatic Overload in Traumatized patients. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*. *
- Gerge, A., Wärja, M., & Pedersen, I. N. (2017a). Using aesthetic response, a poetic inquiry to expand knowing. Part I: The Rx6 method. *Voices: A world forum for music therapy*, 17(1). Retrieved from <https://www.voices.no/index.php/voices/article/view/890> *
- Gerge, A., Wärja, M., & Pedersen, I. N. (2017b). Using aesthetic response, a poetic inquiry to expand knowing. Part II: Some theoretical perspectives on arts-based research. *Voices: A world forum for music therapy*, 17(1). Retrieved from <https://normt.uib.no/index.php/voices/article/view/913> *
- Gerge, A. (Ed.). (2015). *Psykoterapi som hjälper: Metoder för våren*. Stockholm, Sweden: Insidan.
- Gerge, A., Ranch, M., & Rudstam, G. (2010). *Kreativt gestaltande psykoterapi*. Stockholm: Insidan. *
- Gerge, A. *Med empatin bevarad: varför är handledning nödvändig*. Stockholm: Insidan.
- Grocke, D. & Wigram, T. (2007). *Receptive Methods in Music Therapy. Techniques and Clinical Applications for Music Therapy Clinicians, Educators and Students*. London: Jessica Kingsley Publishers. *
- Grocke, D. & Moe, T. (Eds.). (2015). *Guided Imagery and Music (GIM) methods for individual and group therapy* (pp. 253–266). London, UK: Jessica Kingsley Publishers.
- Horowitz, M. (2014). *Image formation and psychotherapy*. New York, NY: Jason Aronson.
- Fahlke, C. & Johansson, P. M. (2012). *Psykopatologi*. Stockholm: Natur och Kultur. *
- Fosha, D. (2000). *The transforming power of affect*. New York, NY: Basic Books. *
- Fosha, D., Siegel D., & Solomon, M. (Eds.). (2009). *The healing power of emotion: Affective neuroscience, development & clinical practice*. New York, NY: Norton.
- Foulkes, S. H. (1964). *Therapeutic group analysis*. London, UK: Unwin Brothers.
- Frohne-Hagemann, I. (2007). *Receptive music therapy: Theory and practice*. Wiesbaden, Germany: Zeitpunkt musik, Reichert Verlag.

- Halprin, D. (2003). *The expressive body in life, art and therapy. Working with movement, metaphor and meaning*. London: Jessica Kingsley Publishers. *
- Harris, T, & Lagerström, A. (2008). *Konsten att leva innerligt. Existentialism för den moderna människan*. Stockholm: Månocket. *
- Herman, L. H. (1992). *Trauma and recovery: From domestic abuse to political terror*. New York, NY: Basic Books. *
- Hill, D. (2015). *Affect regulation theory: A clinical model*. New York, NY: Norton. *
- Holmqvist, R. (2010). *Relationell psykoterapi – så här gör man*. Stockholm: Liber. *
- Hogan, B. (1998). Music Therapy at the End of Life. Searching for a Rite of Passage. In D. Aldridge (Ed.), *Music Therapy in Palliative Care – New Voices* (pp. 68–81). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Jung, C.G. (1964). *Människan och hennes symboler*. London, Aldus books.
- Kabat-Zimm, J. (2009). *Lev i nuet, lär av stunden: 100 lektioner i mindfulness*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kenny, B. K. (1989). *The field of play: A guide for the theory and practice of music therapy*. Atascadero, CA: Ridgeview.
- Kenny, B. K. (2006). *Music and life in the field of play: An anthology*. Gilsum, NH: Barcelona. *
- Knill, P., Nienhaus Barba, H., & Fuchs, M. (1995). *Minstrels of soul: Intermodal expressive therapy*. Toronto, Canada: Palmerston Press. *
- Knill, P., Levine, K., & Levine, E. (2005). *Principles and practice and expressive arts therapy: Towards a therapeutic aesthetic*. London, IL: Jessica Kingsley. *
- Körlin, D. (2005). Creative arts therapies in psychiatric treatment: A clinical application of the BMGIM and creative arts groups. (Doctoral dissertation, Karolinska Institute, Stockholm, Sweden).
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Langer, S. (1942). *Philosophy in a new key*. London, UK: Harvard University Press.
- Lawes, M. (2017). Music as dynamic experience of unfolding wholeness in Guided Imagery and Music (GIM): A psychoanalytic, musical, transpersonal and trans-scientific paradigm. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy, Special Issue, 9(2)*, 275–299.
- Levine, E. (1995). *Tending the fire: Studies in art therapy and creativity*. Toronto, Canada: Palmerston Press.
- Levine, P. (2010). *In an unspoken voice*. Berkeley, CA: North Atlantic.
- Levine, S. (1992). *Poiesis: The language of psychology and the speech of the soul*. Toronto, Canada: Palmerston Press. *
- Levine, S. (2009). *Trauma, tragedy, therapy: The arts and human suffering*. London, UK: Jessica Kingsley. *

- Levine, K., & Levine, E. (1999). *Foundations of expressive arts therapy: Theoretical and clinical perspectives*. London, UK: Jessica Kingsley. *
- Levine, S., & Levine, E. (Eds.). (2011). *Art in action: Expressive arts and social change*. London, IL: Jessica Kingsley. *
- Levine, S., & Levine, E. (Eds.). (2017). *New developments in expressive arts therapy. The play of poesis*. London, IL: Jessica Kingsley. *
- Lindvang, C., & Beck, B. D. (Eds.) (2017). *Musik, kropp og følelser. Neuroaffektive prosesser i musikterapi* [Music, body and feelings. Neuroaffective processes in music therapy]. Frederiksberg, Denmark: Frydenlund.
- Lowen, A. (1990). *The Spirituality of the Body*. New York, Macmillan. 209 sid.
- Maack, C., & Nolan, P. (1999). The effects of guided imagery and music therapy on reported change in normal adults. *J Music Therapy*, 36(1), 39–55.
- Mann, J. (1973). *Time-limited psychotherapy*. Harvard, MA: Harvard University Press.
- Maslow, A. (1968/1999). *Towards a new psychology of being*. New York, NY: Wiley & Sons.
- May, R. (1985). *My quest for beauty*. Dallas, TX: Saybrook.
- May, R. (1985). *Modet att skapa*. Stockholm: Bonnier Fakta. *
- May, R. (1992). *Ropet efter Myten. Om den moderna tidens mytologi*. Stockholm, Rabén & Sjögren.
- Natanson, D. L. (1992). *Shame and pride. Affect, sex and the birth of the self*. New York, NY: Norton.
- McNiff, S. (2004). *Art heals: How creativity cures the soul*. Boston, MA: Shambhala. *
- McNiff, S. (1992) *Art as medicine*. Boston, Shambala. 235 sid.
- Nachmanovitch, S (1990). *Spela fritt. Improvisation i liv och konst*. Bo Ejeby Förlag. *
- Meyer De mott, Melinda. Ödegaard, Anette (2008). *Eстетisk veiledning*. Oslo, Universitets forlaget.
- Meyer DeMott, M. A. (2017). Expressive Arts: A group intervention for unaccompanied minor asylum seekers and young adults. In E. M. Altmaier (Ed), *Reconstructing meaning after trauma: Theory, research and practice* (pp. 153 - 166). London: Academic Press. Elsevier.
- Meyer DeMott, M. A. (2017). The garden of praise and lament: Expressive arts group psychotherapy with trauma survivors in exile. In E. Levine & S. Levine (Eds), *New Developments in Expressive Arts Therapy* (pp. 145–157). London, UK: Jessica Kingsley. Originally published in 2004. *
- Meyer DeMott, M. A., Jakobsen, M., Wentzel-Larsen, T., & Heir, T. (2017). A controlled early group intervention for unaccompanied minors: can Expressive Arts alleviate symptoms after trauma and enhance life satisfaction? *Scandinavian Journal of Psychology*, 58, 510–518. *
- Merleau-Ponty, M. (2000). *Kroppens fenomenologi* [The phenomenology of the body] (W. Fovet. Trans.). Göteborg, Sweden: Daidalos.

- Moore, T. (1992). *Care of the soul*. New York, Harper Collins. 305 sid.
- Murdock, M. (1990). *The heroine's journey*. London, UK: Shambhala.
- Mårtensson Blom, K., & Wrangsjö, B. (2013). *Intersubjektivitet: Det mellanmännsliga i vård och omsorg* [Intersubjectivity: The interpersonal perspective in the caring profession]. Lund, Sweden: Studentlitteratur. *
- Mårtensson Blom, K. (2017). Aging into childhood through loss, emptiness, and recognition: A GIM case study. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy, Special Issue*, 9(2), 322–331.
- Mårtensson Blom, K. (2011). Transpersonal-spiritual BMGIM experiences and the process of surrender. *Nordic Journal of Music Therapy*, 20(2), 185–203. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rih&AN=2011-03109&site=ehost-live>
- Nielsen, P., King, R., & Baker, F. (2016). *Creative arts in counseling and mental health*. Los Angeles, CA: Sage.
- Philips, B., & Holmquist, R. (2008). *Vad är verksamt i psykoterapi?* [What works in psychotherapy?]. Stockholm, Sweden: Liber. *
- Porges, S. (2011). *The polyvagal theory - neurophysiological foundations of emotions, attachment, communication, and self-regulation*. New York: WW Norton.
- Rogers, C. R. (1980). *A way of being*. Boston, MA: Houghton-Mifflin.
- Rudstam, G., Elofsson, U., Söndergaard H. P., Bonde, L. O., & Beck, B. D. (2017). Trauma-focused Group Music and Imagery with women suffering from PTSD/Complex PTSD – a feasibility study. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*, 9 (2), 202–216. *
- Ruud, Even (2001). *Varma ögonblick. Om musik, hälsa och livskvalitet*. Bo Ejeby Förlag. *
- Rydén, G., Wallroth, P. (2008). *Mentalisering. At leka med verkligheten*. Stockholm: Natur och Kultur
- Sandell, A., Hammarlund, I., Kuuse, A.-A., & Johnels J. (Eds.), *Möten musik mångfald. Perspektiv på musikerapi*. Stockholm: FMS, Förbundet för musikerapi i Sverige. *
- Schore, A. N. (1994). *Affect Regulation and the Origin of the Self. The Neurobiology of Emotional Development*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.
- Schore, A. N. (2003a). *Affect regulation and the disorder of the self*. New York, NY: W.W. Norton.
- Schore, A. N. (2003b). *Affect regulation and the repair of the self*. New York, NY: W.W. Norton.
- Schore, A. N. (2009). Attachment trauma and the development of the right brain: Orgins of pathological dissociation. In P. F. Dell, & J. A. O'Neil (Eds.), *Dissociation and the dissociative disorders: DSM-V and beyond* (pp. 107–141). New York: Routledge.
- Schore, A. N. (2012). *The science of the art of psychotherapy*. New York, NY: W.W. Norton.
- Schore, A. N. (2014). The right brain is dominant in psychotherapy. *Psychotherapy* 51(3) 388–397. dx.doi.org/10.1037/a0037083

- Siegel, D. J. (1999). *The developing mind: How relationships and the brain interact to shape who we are*. New York, NY: Guilford.
- Siegel, D. J. (2003). An interpersonal neurobiology of interpersonal psychotherapy: The developing mind and the resolution of trauma. In M. F. Solomon, & D. J. Siegel (Eds.) *Healing Trauma: Attachment, mind, body, and brain* (pp. 1–56). New York, NY: Norton.
- Siegel, D. J. (2007). *The mindful brain. Reflection and attunement in the cultivation of well-being*. New York, NY: Norton.
- Siegel, D. J. (2009). Emotion as integration: A possible answer to the question, what is emotion? In D. Fosha, D. J. Siegal, & M. Solomon (Eds.), *The healing power of emotion: Affective neuroscience, development & clinical practice* (pp. 145–171). New York, NY: Norton.
- Siegel, D. (2010). *Mindsight: The new science of personal transformation*. New York, NY: Bantam.
- Stern, D. (1985). *The interpersonal world of the infant*. New York, NY: Basic Books.
- Stern, D. (2004). *The present moment in psychotherapy and everyday life*. New York, NY: W.W. Norton.
- Stern, D. (2005). *Ögonblickets Psykologi. Om tid och förändring i psykoterapi och vardagsliv*. Stockholm: Natur och Kultur. *
- Stern, D. (2010). *Forms of vitality: Exploring dynamic expression in psychology, the arts, psychotherapy, and development*. New York, NY: Oxford University Press.
- Stiwne, D. (2018). (Ed.). *Existens och psykisk hälsa – om hur liv och levnad förhåller sig hälsa och ohälsa*. Lund: Studentlitteratur. *
- Stiwne, D. (Ed.). (2008). *Bara detta liv. Texter i existentiell psykologi och psykoterapi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Stiwne, D. (Ed.). (2009). *Ompröva livet!* Stockholm, Sweden: Studentlitteratur.
- Stoknes, P.-E. (2008). Scenarier i coaching [Scenarios in coaching]. In A. Ødegaard, & M. A. Meyer DeMott (Eds.), *Eстетisk veiledning- dialog genom kunstuttrykk [Aesthetic supervision – dialogue through art expression]*. Oslo, Norway: Universitetsforlaget. *
- Strang, P. (2007). *Livsglädjen och det djupa allvaret: Om existentiell kris och välbefinnande*. Stockholm, Sweden: Natur och Kultur.
- Stock Whitaker, D. (1985). *Using Groups to Help People*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Svedberg, L. (2012). *Gruppsykologi: om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Tart, C. T. (1975). *States of consciousness*. New York, NY: Dutton.
- Trondalen, G. (2016). *Relational music therapy: An intersubjective perspective*. Gilsum NH: Barcelona Publishers.
- van der Kolk, B. (2014). *The body keeps the score*. London, UK: Penguin Books.
- van Deurzen, E. (1998). *Det existentiella samtalet: Ett perspektiv för psykoterapi*. Stockholm, Sweden: Natur och Kultur.

- van Deurzen, E. (2003). *Vardagens mysterier. Existentiella dimensioner inom psykoterapi*. Lund, Sweden: Studentlitteratur.
- van Deurzen, E. (2010). *Everyday mysteries: A handbook of existential psychotherapy* (2nd ed.). London, UK: Routledge.
- Van Lith, T. (2016). Art therapy in mental health: A systematic review of approaches and practices. *The Arts in Psychotherapy, 47*, 9–22.
- Wallroth, P (2010), *Mentaliseringsboken*, Karneval förlag.
- Wampold, B. (2010). *The basics of psychotherapy: an introduction to theory and practice*. Washington DC: APA.
- Wampold, B. (2015). How important are the common factors in psychotherapy? An update. *World Psychiatry, 14*(3), 270–277.
- Wampold, B., & Imel, Z. E. (2015). *The great psychotherapy debate. The evidence for what makes psychotherapy work*. New York, NY: Routledge.
- Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer: Om anknytning, trauma och dissociation*. Stockholm, Sweden: Natur och Kultur. *
- Winnicott, D.(1981) *Lek och verklighet*. Stockholm, Natur och Kultur. *
- Winnicott, D. (1971/2005). *Playing and reality*. New York: Routledge.
- Wärja, M. (1999). Music as mother. In S. Levine & E. Levine (Eds.), *Foundations of expressive arts therapy: Theoretical and clinical perspectives* (pp. 171–193). London: Jessica Kingsley. *
- Wärja, M. (2010). *Korta Musikresor (KMR). På väg mot en teori om KMR som musikerapeutisk metod* (Magister uppsats Kungl. Musikhögskolan i Stockholm). Hämtad: <http://kmh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A450095&dsid=-4889>
- Wärja, M. (2013a). Konstnärlig metodik:Handledning i psykoterapi och utbildning. In I. Nygaard Pedersen (Ed.), *Kunstneriske medier i supervision af psykoterapi: Indsigt og vitalitet* (pp. 85–110). Aalborg, Denmark: Aalborg Universitetsforlag. *
- Wärja, M. (2013b). *Konstnärlig metodik i grupphandledning [Arts-Based methods in group supervision]*. In I. Nygaard Pedersen (Ed.), *Kunstneriske medier i supervision af psykoterapi: Indsigt og vitalitet* (pp. 111–134). Aalborg, Denmark: Aalborg Universitetsforlag.*
- Wärja, M. (2015a). KMR (short music journeys) with women recovering from gynecological cancer. In D. Grocke & T. Moe (Eds.), *Guided Imagery and Music (GIM) methods for individual and group therapy* (pp. 253–266). London, UK: Jessica Kingsley Publishers. *
- Wärja, M. (2015b). Music therapy in expressive arts. In B. Wheeler (Ed.), *The music therapy handbook* (pp. 246–259). New York, NY: Guilford Press. *
- Wärja, M. (2017). Guided Imagery and Music (GIM) och Korta Musikresor (KMR). In A. Sandell, I. Hammarlund, A.-K. Kuuse, & L. Johnels (Eds.). *Möten musik mångfald. Perspektiv på musikerapi*, (pp. 97–116). Stockholm: FMS, Förbundet för musikerapi I Sverige.
- Wärja, M., & Bonde, L. O. (2014). Music as co-therapist: Towards a taxonomy of music in therapeutic music and imagery work. *Music and Medicine, 6*(2), 16–27. *

Yalom, I. (2002). *Terapins gåva*. Stockholm: Natur och Kultur. *

Yalom, I. (1975). *The theory and practice of group psychotherapy*. New York, NY: Basic Books.

Yalom, I., Leszcz, M. (2005). *The theory and practice of group psychotherapy* (5th ed.). New York, N.Y. Basic Books. * (urval ur boken)

Yalom, I. (1980). *Existential psychotherapy*. New York, NY: Basic Books.